

בספרות קול

ביקורת התבונה המעשית

הרב יוסף סוראני

לא זה לא אותו הדבר, היא לא תהיה כמונו

הברק החכמה והפלפול
או שבכלל הפלפול אינו ענין שוה נהול
תן לה לפלפל, לנהל לציר ולמלמל
אף דבר אחד אין לה, לא תדע היא להתל
אף האם התול הוא הדבר שעליה נתנשא
ובכלל כמה זמן יקח לה לתבונה עד שתעלה על הנושא

טוב, נו די כלם יודעים שאין לה את הרגישות
לומר מלה של נחמה, לנו זה דבר פשוט
אוי לפתע נתחור לי שכבר יש מוקד פניות
שם התבונה מלה נותנת, או נמצאת שם סתם להיות

אז האם באמת מותר האדם אין
בתבונה שלחתי עין
האם אותנו תיתר?
האם כדאי שנותר?

מלאו את הארץ וכבשה, כך צוה אותנו אל
אולי התבונה לנו אומרת הצווי הזה קמל
לא להתנשא נבראנו, לא לשלט על כל דבר
לא לזה נתפון הוא, לא זה מה שהוא אמר
להתדמות לו נצטייגנו ואכן מלך עליון

אף בכל שנה זכרנו שהאדם הוא מלך אביון
לא להתנשא נבאנו לא להיות מלכי המלכים
קדושים תהיו נצטוינו הבה נציב לנו יעדים

אולי נפסיק להתחרות

נחזור להדמות

אכן כבשנו די ורדינו בדגה

בואו נצא להפוגה

אין הזמן לעלות באוב

זה הזמן לעשות טוב

מאפה גבינה של ליל שבועות

הרב נתנאל אריה

ישראל קדושים, כשם שפרצופיהם שונים כן דעותיהם שונות, ואף מנהגיהם שונים ומשונים הם. ראו דוגמה מנהג בני אשכנז הסועדים במאכלי חלב בשבועות, וכי לא משונה הוא זה? הרי אמרו חכמים: אין שמחה אלא בבשר ויין, או בבגדים ומיני מגדים. אבל מאכלי חלב לא שמענו מעולם שיש בהם שמחת חג, שאינם מועילים אלא לשינה הגונה, כדרך שהשקתה יעל לסיסרא חמאה וחלב, עד שכרע ונפל שדוד. ואם כן, ראויים הם ליום שבת יותר מאשר ליום טוב, שדרשו דורשי רשומות: שינה בשבת תענוג ראשי תיבות שבת. ואפשר זה יסוד למנהגם של בני תימן, שאוכלים מאכלי בצק מטובלים בחמאה שמנה בסעודת שבת, ומקנחים בקפה בחלב, אלא אם כן טעם אחר עימם מימי גלותם. כך הייתי מהרהר בלבי בילדותי, עד שהביאני אבא לבית הכנסת של ששון, שם עמדתי על סודו של דבר.

כל השנה היה נקרא בפנינו "בית הכנסת של ששון", אך בליל שבועות הייתי קורא לו ביני לבין עצמי "בית הכנסת של רבקה". שלא על מנת לעשות נחת רוח לנשים, כדרך שאמרו חכמים במסכת חגיגה, קראתי לו כך. גם לא מפני הפמיניזם, שאותם ימים דעות כגון אלה טרם שטפו את העולם. אלא בשל מעשיה של אותה צדקת קראתיו בית הכנסת של רבקה, ומעשה שהיה כך היה.

אולם בית הכנסת, שלא רחב היה, עמד בקומה השנייה בבית משפחת חנינא הספרדית בשכונת "נחליאל" התימנית. דומה היה בית הכנסת בעיניי כמין יהלום, המובלע בקצווי אותה שכונה צפופית של העיר חדרה. היו שם אבי עליו השלום ומורי חיים דהרי, אל שניהם באנו מידי יום ביומו לקרוא בתורה. היה גם מורי מנחם מנצור, שאחז בפלך השתיקה, וחוכמתו האירה את פניו הקמוטות, ושמואל לוי גבה הקומה וחד הלשון, שבת שחוק עליזה ריחפה תמיד על פניו השחומות, שחברברות היו בשל מחלת אבעבועות שהייתה בו בימי ילדותו. נשיא בית הכנסת היה החכם האציל ונדיב הלב ששון חנינא מַגְלַת יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסַפְרָה, ולצידו בנו פנחס הבנקאי, שכל הליכותיו היו שקולות ומדודות. ועוד מבני ספרד הנוחים בטבעם היו שם, כאדון גואטה המסגר טוב הלב, ושמעון מזרחי בעל המכולת משכונת וותיקים, אליו הייתה אמי שולחת אותי בעת רצון לקנות דג לְקַרְדָּה מעושן, פניו היו שוחקות ומאירות, וזיו איקונין שלו היה מאיר שבעתיים בשבת, כשכיפה לבנה הייתה על ראשו.

במקדש מעט זה חברו יחדיו מתפללים מגלויות שונות, ומנהג יפה היה להם, שכל הקורא בתורה

או גורס ברש"י, או שונה במשנה, או יורד לפני התיבה, היה נוהג כמנהג אבותיו. מעולם לא ירד האחד לחיי חברו, והתקיים בהם מה שנאמר במלאכי השרת, שלא זו בלבד שהיו נותנים באהבה רשות זה לזה, אלא אף מקבלים עול מלכות שמים זה מזה. כילד היה הדבר פשוט בעיניי, אך כיום חושבני כי דבר גדול הוא, ועל כל פנים אינו קטן מעשרה נסים שהיו לאבותינו עולי הרגל, ואחד מהם שמעולם לא אמר אדם לחברו צר לי המקום בירושלים. וכי באמת לא צר היה? וודאי צר וגם דחוק היה בשעת הרגל, אך חכמינו אינם בעלי גוזמה, ולא אמרו שלא היה המקום צר, אלא שמכל מקום גדול היה הנס שמעולם לא אמר זאת אדם. וכל כך למה? משום חביבות ירושלים והמקדש. אף מקדש מעט זה חביב היה על יושביו, ועל כן נתנו דעתם שתהא יפה ישיבתם בו יחדיו.

קודם שאספר טיבו של מקדש מעט זה, מוטב אקדים לספר טיבם של שאר בתי כנסיות שבשכונה. דרכם של תימנים ששמרנים הם יתר על המידה. אם תשאל עד היכן מגיעה שמרנותם של אלו, דע ששאלה טובה היא, וכיוון ששאלה טובה שאלת, אענה בפסוק מספר החוכמה. בית הכנסת כשמו כן הוא, שרבים מתכנסים בו. על כן כבר אמר החכם מכל אדם: "בָּרַב עָם הַדֶּרֶת מְלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֵם מְחַמֵּת רִזוֹן", אך תימנים אף על פי שרזים הם דרך כלל, אינם חתים אלא להוטים לשמר את תורתם ומנהגיהם, עד שאין לך כל רחוב ומבוי שאין בו שניים או שלושה בתי כנסיות, בית הכנסת "הגדול" ובית הכנסת "נצח", "בלאדי" או "שאמי", "צנעני" או "תוהמי" ועוד כהנה וכהנה. זה מדגיש וזה מרפה, זה מוסיף "מנורת המאור" וזה מיני מאפה, זה מאריך וזה מקצר, זה מוסיף וזה מחסר. הצד השווה שבהם שיושבים בקדיש ועומדים בתפילה, בלא לנענע גופם כלולב, וכולם משכימים כארי, ומכוונים את ליבם לאביהם שבשמיים.

יש אומרים שכך היה מנהג, שכל עשרה נאספו ובנו להם מקדש מעט. אך כבר אמר לי חכם גדול מחכמי אשכנז, כי מסורת בידו שאף שבעה או שמונה נהגו להתקבץ, ומידי בין ערביים יצאו לרחובה של עיר לקושש שניים או שלושה כוכבים להשלים להם מניין, ואף הם דרשוהו מן הכתוב: "תֵּן חֶלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָה כִּי לֹא תִדַע מַה יִּהְיֶה". שמא תקשה, ומה עשו אם לא נמצאו בני תשחורת מבני תימן? גלגלו בפיהם פסוק אחר: "אֵלֹהֵי מִתְיָמָן בְּוֹא". מכאן שאין לך יפה במנהגים כמנהג בני תימן, ובכגון זה רשאי אתה להעביר על המצוות.

איני יודע אם מכיר אתה, אך דע כי בני תימן אלו דעתנים וקפדנים הם, והיה אם יבוא זר ביניהם, יעוטו עליו כתרנגולים של בית בוקיא, שאינם מניחים תרנגול נוכרי ביניהם עד שיעשוהו ככברה. כיוון שכך, וודאי תמה אתה, וכי חסרים היו בתי כנסיות בשכונה, והיאך משפחה אחת שהייתה ביניהם, הצליחה להעביר בני תימן אלה על דעתם ודתם ולערבם בקהל ספרדים? נער ובער הייתי וזאת לא אדע. רק על עצמי לספר ידעתי כי בחמש דקות בדיוק קודם השעה שתיים, לאחר מנוחת שבת קצרה, היה מור אבי נוטל ידי בידו ויורד עמי במדרון הרחוב. יחד

חלפנו על פני הרפת של רדאעי, המשכנו במורד הרחוב, או קיצרנו דרך חצר משפחת ברזילי במרוצה שמא יקפחו האוויזים את רגלינו, ועלינו אל בית הכנסת של ששון.

התקבצנו שם זקנים וצעירים, נערים וילדים, גורסים בחבורה, פסוק בפסוק, את פירוש רש"י על הפרשה מתחילתו ועד סופו. ואף על פי שלא הייתה זו קריאת התורה המחויבת בציבור, ולא בירכנו לא לפניה ולא לאחריה, אוי לו למי שטעה בפסוק המשפט או בקריאתו, הניח את הנד או הניד את הנח, ואף שינה מניגונו. כך היינו מתבשמים מפירושי ודרשותיו של אותו פרשנדתא עתיק יומין, ואם הותירו מחוגי השעון רווח עד זמן המנחה, היה מורי חיים דהרי מוסיף משלו, מפרש ומסביר, או מושך את הלבבות בסיפור מספר "אהבת חיים".

פעם אחת גילו את אוזנינו כי ישנן קהילות בהן ממטירים סוכריות בשבת על ראש חתן בר המצווה העולה לתורה, וכל הילדים מתגוללים על הבימה וגם אלו על אלו, עד שיעלה בידים מה שיעלה. אמרנו, אם קבלה היא נקבל, אך באמת לא קלט מוחנו הקטן לְשִׁמְחָה מה זה עשה, הלוא מגיל שש כבר עלה כל אחד מאיתנו לתורה פעמים רבות, שוררנו פיוט "בר יוחאי", ואמרנו "פיתום הקטורת" בציבור כמעט על פה, ומה נשתנה יום מיומיים? אצלנו מנהג אחר היה, בו שמחנו לא פחות. אם נמצאנו בני מזל, והייתה אזכרה בבית הכנסת, נשארנו לאחר תפילת המנחה לעוד שעה קלה של לימוד משניות של מסכת זבחים או מנחות, ואחר הלימוד התענגנו משולחנות עמוסי כל טוב. אלא שמנהג אותם זמנים רחוק היה ממנהג ימינו, שכן לא היה מי מאיתנו מהין לשלוח ידו עד גמר לימוד המסכת, ולא עוד אלא שהיינו מחכים עד שגדול יפשוט ידו תחילה, ורק משפשט ובירך בקול רם, היינו נוטלים אף אנו, ומברכים על פי הסדר על כל מיני תופינים ופירות ומיני מתיקה.

לאחר מכן היינו פורשים לבתינו לסעודה שלישית, משחקים קמעא, ומשחזקה הייתה עלינו גערת אבות, היינו חוזרים מבעוד יום לקרוא על פי הסדר בפרקי תנ"ך עד שקיעת החמה, אז היינו מזמרים בתהילות דוד המלך עליו השלום ליום השבת. בשעה קסומה זו של בין ערביים, היו נאמרים מזמורי התהילות בקול רם ובצוותא במנגינת כיסופים נוגה, משל היינו מלגיונו של דוד המלוים אותו בייסוריו ותלאותיו, בין גיאיות ונקיקי הסלעים של מדבר יהודה. כך היה עד שהבהיקו שלושה כוכבים, והורו לנו להתפלל תפילת ערבית. הבדלנו בין קודש לחול ובין אור לחושך, ופרשנו אל ימי החולין.

עוד חגיגות קודש רבות היו לנו הילדים לאורך השנה. כל ארבעים ימי הרחמים והסליחות, היינו באים טרוטי עיניים ומצועפים לומר את פיוטי הסליחות באשמורת, אוחזים בידיים קטנות את כוסות הזכוכית החמה השחומה, נושמים מלוא ריאותינו ריחו של קפה מהביל, ולוגמים קמעא קמעא מטעמו החרף. יחד עם מתיקותו החרפה של הקפה בא לפינו כעך עגול ומלוח מעשי ידיה של רבקה, וכמאמר החכם מכל אדם "טוב אֲשֶׁר תֵּאָחַז בָּזָה וְגַם מִזָּה אֵל תִּנַּח אֶת יָדְךָ כִּי

יָרָא אֱלֹהִים יֵצֵא אֶת כָּל־ם” נהגנו אף אנו. כך היו לנו שמחות קטנות עת היינו מתחטאים על אבינו שבשמיים, והיו תפילותינו עולות שלמות ופשוטות.

שמחות קטנות בליבם התמים של ילדים, קובעות את משכנן לאורך ימים, מאירות ממרחק כמגדלור וכנצנוץ כוכבים. זכור אני איך היינו מכינים עצמנו לליל חג מתן תורה, מנסים בכל כוחנו, שלא כדרכם של ילדים, לתפוס תנומה בעיצומו של יום. כך אמרו לנו, שמי שיגיע עד עלות השחר בחג מתן תורה, יזכה ויראה היאך נפתחים השמיים, כדרך שנפתחו לישראל כל שערי שמיים בזמן מתן תורה, וגדול וכדאי הוא אותו רגע, שאפשר לבקש בו כל משאלה. אף רמז רמזו לנו משירו של רבי יהודה הלוי, שברוב כיסופיו זכה לעלות לארץ הקודש, וכך שורר:

צִיּוֹן, הֲלֹא תִשָּׂאֲלִי לְשָׁלוֹם אֲסִירֶיךָ דּוֹרְשֵׁי שְׁלוֹמֶךָ וְהֵם יִתֵּר עֲדָרֶיךָ
מִיָּם וּמִזֶּרֶחַ וּמִצְפוֹן וְתִימָן שְׁלוֹם רְחוֹק וְקָרוֹב שְׂאֵי מִכָּל עֲבָרֶיךָ...

לְכַבֹּת עֲנוּתֶךָ אֲנִי תַנִּים, וְעַת אֶחְלֵם שִׁיבַת שְׁבוּתֶךָ אֲנִי כְבוֹד לְשִׁירֶיךָ... שֶׁם הַשְּׂכִינָה שְׁכָנָה לָךְ, וְהִיוּצָרֶךָ פֶּתַח לְמוֹל שְׁעָרֵי שַׁחַק שְׁעָרֶיךָ... אֲשֶׁרִי מְחַכֶּה וְיִגִּיעַ וְיִרְאֶה עֲלוֹת אוֹרֶךָ וְיִבְקָעוּ עֲלֵי שְׁחָרֶיךָ. אף אנחנו כספנו כמותו לראות בעלות השחר, וגם לנו היו משאלות ממשאלות שונות, כגון שנוכה השנה לגלגל עצמנו בעפרה של ארץ הקודש בגלגליות של גדולים, או לחרוש ברגבי אדמתה באופניים שיש בהם שלושה או שבעה הילוכים ועוד כיוצא באלה בקשות. כך היינו עומדים בין שעה רביעית לחמישית על שפת המרפסת, נושאים עינינו כלפי מעלה, ומצפים כרבי יהודה הלוי בשירו: אֲשֶׁרִי מְחַכֶּה וְיִגִּיעַ וְיִרְאֶה עֲלוֹת אוֹרֶךָ וְיִבְקָעוּ עֲלֵי שְׁחָרֶיךָ.

זה רואה את צל ההרים כאנשים, וכמלאכי השרת העומדים לפתוח את השערים, וזה מדמה שרואה את “ערפילית ראש הסוס” כמרכבתו של אליהו הנביא, שאך יבוא ויפתח שערי שמיים. ופן נחמיץ את השעה, היינו חוזרים ומבקשים בקשותינו על כל דבר ודבר, שמא נתבדה חלילה. משאלותינו פעמים שהתגשמו ופעמים שלא, אך משאלה אחת לא חזרה מעולם ריקם, שכן נתונה הייתה בידי רבקה חנינא, שנדמתה בעינינו כרבקה אמנו, שכל ימים שהייתה קיימת היה ענן קשור על פתח ביתה. ואף אתה לו עמדת על מפתן ביתה, לא היית יודע אם הריח הטוב הולך ונודף מאותו ענן, או מפרחי הגן וצמחי התבלין שהיו מעטרים אותו תדיר, זכר למעמד הר סיני.

רבקה, אשה גדולה ואצילה הייתה מבנות ספרד. פניה הלבנות קמוטות מרוב שנים, אך מפיקות היו נועם תבונה ויופי, ומאירות היו באור שלא מן העולם הזה. אלמלא בושתי, הייתי מגלה את אונך שמיום שעמדתי על דעתי שאלתי את אבי עליו השלום ואת מורי חיים דהרי קושיות מקושיות שונות. על חלקן ענוני מה שענו ועל חלקן אמרו: כשתגדל תבין. אמנם קושייה אחת הייתה לי בפשוטו של מקרא שהתייראתי לשאול. ילדות הייתה בי ולא הבנתי מה רצו ומדוע

חמדו מלך מצרים ומלך פלשתים את שרה אמנו, שהייתה כבת תשעים שנה, ולא עוד אלא שאברהם אבינו אף העלה מחשבה זו בדעתו, ואמר: "הֲיֵה נָא יְדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפֶּת מְרָאָה אֶתְּ". אך במחילה מכבודכם, משראיתי את רבקה שכבר יצאו רוב שנותיה, אמרתי בלבי: אכן נגלה סודם. פעמים שיופי וכן לא בגיל תלויים הם, ויישבתי דעתי.

ידועה הייתה רבקה כמי שמשתלחת לה ברכה בעיסתה. תדע, שאפילו אמי שהייתה מן הטובות שבאופות, הייתה הולכת ומתלמדת אצלה כיצד מכינים עיגולים מלוחים של עבאדי. והיא, רבקה בעצמה, הבטיחתנו בפנים מאירות, שעם בואנו לבית הכנסת היא מתחלת ללוש, ובעזרת ה' לאחר שנגמור לקרוא מפסוקי כל פרשיות התורה, ונשנה ממשניות הש"ס, קודם שיגיע הזמן לגרוס בזוהר הקדוש ובספר המצוות, בשעה שתיים אחר חצות לערך, בעת ההפסקה, נוכל אם ירצה ה' ללגום תה חם בשיבא עם בורקס גבינה.

מה אומר לך ידידי, מוכן אני לתקוע כף כי עד היום, בלילות ארוכים ומתוקים של שבועות, עולה בזכרוני ריח המלוח וטעם גן עדן של אותו מאפה של ליל מתן תורה, ולא זו בלבד אלא שכמה שניסיתי להתחקות אחר עקבותיו ולחקות את טעמו לא עלה בידי. שמא תאמר מן המגזימים אתה, אף אני אחגור מותניי כנגדך ואומר, דומה אתה במחילה לאומות העולם שביקשו מכנסת ישראל לילך אחריהן, ואמרו: "שׁוּבֵי שׁוּבֵי הַשׁוּלְמִית שׁוּבֵי וְנַחֲזֶה בָּךְ", אך היא השיבה להם: "מִה תַּחֲזוּ בַשׁוּלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחֲנִים", כאומרת: כלום יכולים אתם לעשות לי מחניים כדרך שעשה לי אלוהי, והעמיד מחנה ארץ כנגד מחנה שמים?

אף אתה לו נפתחו לך שערי בינה, יכולת להבין ולהשכיל שכל טעמו של מאפה הגבינה, צמח ועלה ממתיקות נשיאות חן של אותו בית של חסד ותורה, ומתורתם הפשוטה והליכות חייהם של אותם אנשים שנתנו מקום זה לזה, והיו נוחים זה לזה ואוהבים זה את זה בליבם תמיד. כדרך שאמר הכתוב: "וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַקָּהָר", שלא זכו ישראל לקבל תורה בכל זמן שהיו במחלוקת, אלא בשעה שהיו כולם באהבה ואחוה כאיש אחד בלב אחד.

מעשה בקידוש לבנה

הרב נתנאל אריה

כבר סיפרתי מעשה מאותו "בית כנסת של ששון" וממנהג הבאים להתפלל בו. יש יאמרו, אכן גדול כוחה של דרך ארץ, ויפה היה מנהגם של אלה במקדש מעט זה, אך תורה גדולה במקום אחר היא מצויה. דע כי אפילו אומרים לך עשה סולמות ועלה לשמים וְלָמֹד שם תורה, ראוי אתה לעלות. ואפילו אומרים לך עבור עליה את הים, ראוי אתה לעבור. אבל כבר אמרה תורה: "לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא... וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא... כִּי קְרוֹב אֵלַיךָ הַדְּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ". רוצה לומר, שאם בעל דרך ארץ אתה, ומשים עצמך כמדבר לכל, תורה מחזרת אחריך ומתדפקת על דלתותיך. ולא שאינך צריך לעשות מעשה, אדרבה מחזרת היא אחריך שתעשה מעשה ותפתח לה דלתות לבך, ואם עשית כן, מיד תשכון בתוכו ותתפשט באיבריך.

דרכם של נערים מן הכפר, שגולים ועולים לקנות תורה בישיבות הגדולות שבירושלים או באחת מבנותיהן שבספר. אף אני גליתי לישיבת הגולן, בת מבנותיה של הישיבה המרכזית העולמית, ישיבת מרכז הרב, שייסד בירושלים מורנו הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצוק"ל. ואף שטעמתי קודם לכן מתורתם של בני ליטא, מצאתי נוחם בתורתו של הכהן הגדול, שהיו בה גם חריפות וגם רוחב ועמקות.

משכו את לבי מרחבי הנוף והרוגע של בית המדרש שבגולן. הקריאה הפשוטה שלימדוני מור אבי עליו השלום ומורי חיים דהרי בבית הכנסת של ששון, פינתה מקום לידיים צעירות מונפות אל על, מתוכחות, מנתחות וחותכות את האוויר, כדוחקות את הסברה בחריפות בריסקאית וסדרנות מרהיבה, מעשה פלאים עמוק של קשירת נסתר ונגלה, ריתחא של לימוד ושיחות של עומק. שם שלט הברק ולא המרק, שם לא לגמו כוס תה מתוק תוך כדי אמירת סליחות, ולא קינחו במיני מאפה. רק המצח היה חרוש קמטים, מנסה לפצח פירושן של מילים. הן לא כלום חושבים אתם ששכחתי תורת אבותיי, או שמא לא הייתה חקוקה בלבי גרסת ינקותי, חס ושלום! אך דרכו של אדם שמוציא ישן מפני החדש, עד שאט אט נשבה בקסמיו של מקום, ושוב אינו מעריך את שורשיו כדבעי, מבקש לסגל לעצמו מנהגים חדשים ודרכים חדשות, ומתעמעם בנפשו אור הישנות הטובות.

אודה ולא אבוש, כך היה ובי היה המעשה, עד שאירע מה שטלטלני טְלַטְלַת גָּבַר, וסייעני לאחות בי את שברי, כדרך שאמר מורנו הגדול: "הישן יתחדש והחדש יתקדש". פְּתַר לִי זְעִיר, ואספר לך מעשה על רגל אחת. או אז תשכיל כי לא רק פנים מאירות, מידות טובות ומאפה של גבינה

היו בצקלונם של באי מקדש מעט של שכונת "נחליאל" בעיר חדרה, אלא אף חמישים שערי בינה היו ערוכים להם.

מעשה שהיה כך היה. צעיר וצורב הייתי. מקשה וסותר, בודק וחוקר, ומתחקה אחר שורשי המנהגות וטעמי הדעות. לא הבנתי מדוע עומדים בני אשכנז ומתיישבים כל שעה ושעה בתפילתם, ומדוע דופקים הם באמירת שלוש עשרה מידות בחזקה בידיהם ולא בסתר ליבם, ואם מעשי אבותיהם בידיהם, מדוע מדפקים הם על ליבם ולא על ראשם. סוף דבר לא מצאתי לכל קושייה מענה, אך טרחתי ובדקתי והשוויתי, ופעמים ששינוי קונה.

אחת מן השבתות בהן שבתתי בבית הוריי יצאה לה. עמדנו להתפלל ערבית של מוצאי שבת בבית הכנסת של ששון, ופנינו לברך ברכת הלבנה. ישראל קדושים, אם לא נביאים הם בני נביאים הם, וכל דבריהם שקולים בפלס ומדודים, שאם תפתח סידור בני תימן או ספרד כך היא כתובה, אך בסידור בני אשכנז לא תמצא "ברכת לבנה" אלא "קידוש לבנה" דווקא. וכבר הקשו דקדקנים על שינוי הלשון ולא מצאו תשובה, עד שענה להם לץ אחד כמסיח לפי תומו: וכי כל אחד סיפק בידו לקדש לבנה?...

על כל פנים, לאחר שברכנו ברכת הלבנה, והיינו מרקדים כנגדה שלוש פעמים ולא הגענו עדיה, לרמז שכך לא יוכלו אויבנו לנגוע בנו לרעה, ואמרנו קדיש על ישראל, נפניתי בדחילו ורחימו אל מורי מנחם מנצור ושאלתי: מורי, כיצד אנחנו, בני תימן, נוהגים בזמן ברכת הלבנה, כדעת בני ספרד או כדעת בני אשכנז? הלה תלה בי מבט חוקר, מרמז שאשלים שאלתי, ומשלא הוספתי דבר, ענה בחיך: שמא תפרש דבריך? אמור לי כיצד נוהגים הם, ואערוך לך אני בעזרת ה' מנהגנו כנגדם.

הייתי נבוך קמעא. חשבתי שלא רבים הם מזקני בני תימן היודעים לפרש דף גמרא כצורתו, ועל אחת כמה וכמה, שלא בקיאים בש"ס ופוסקים, אף שיודעים כל התורה כולה על פה, וכן מדרש תנחומא, וזוהר ועין יעקב, ומשניות מסכת זבחים ומנחות, ודיני שחיטה ופרקים ברמב"ם ודרשות של מנורת המאור. התפללתי שלא ימצא בקלקלתו, שהרי אם אינו יודע מנהגם, מה יוסיף לי הוא במנהגנו, וכיצד יערכנו כנגדם?

עניתי ואמרתי בלחישה, שבני אשכנז מקדשים הלבנה מיד כשיצאו ג' ימים אחר המולד, אך בני ספרד ממתנינים ואין מברכים אלא לאחר שבעה ימים תמימים. תלה בי מורי מנחם את עיניו בפליאה, ואף שהיה זה לילה של תחילת החודש, יכול הייתי לדמות אותו קורא עליו פסוק מספר ישעיה: "לִכֵּן הִנְנִי יוֹסֵף לְהַפְלִיא אֶת הָעַם הַזֶּה הַפְּלִא וְפְלֵא וְאֶבְדָּה חֻמַּת חֻמָּיו וּבִינַת נְבִיָּו תִּסְתַּמֵּר", וכפי שדרשו חכמינו במסכת שבת: הפלאה - זו תורה.

אך מורי מנחם אחז דרכו במתינות, ואמר בחיך ובנעימה: תמיהני על מנהג בני ספרד, היאך

עושים כן כנגד גמרא מפורשת בסוף פרק חמישי של סנהדרין, שם שאלו חכמים עד כמה מברכין על החדש והשיבו עד שתתמלא פגימתה. וכמה? יש מי שאמר עד שבעה, ויש שאמרו עד ששה עשר. ואף שאנחנו נוהגים כדעה אחרונה, מכל מקום וודאי שפשט התלמוד סותר מנהגם, ומה נעשה למרן הבית יוסף שביכר את הנסתר על הנגלה? ואף מנהג בני אשכנז אינו מעיקר הדין, שאדרכא אמרו חכמים בתלמוד ירושלמי: הרואה את הלבנה בחידושה אומר ברוך מחדש חדשים. אם כן תחילת החדש הוא זמנה, וכל שרואה את הלבנה יכול לברך כדרך שפסק הרמב"ם. אפשר סבורים הם שרק לאחר שלושה ימים ראויים יותר ליהנות ולהתבשם מאורה, ניחא! כך אמר בפשטות, ובירכני שאצליח בלימודי, והתרה בי שאשמור תורתך והגיתך, ולא אשנה ממנהג אבותי נוחי הנפש, שלא נשאו פנים לאיש בפירוש התורה, והיו בעלי דעה רחבה וסברה ישרה, והותיר אותי תְּמַה על עצמי ועל שיגיונותי.

ללא שם

איתי לניאדו

אם שויתי ה' לנגדי, לימיני גם צלי ילך
על ראשי רוחו תשכן, כגר שלא דועך
בצאתי יחפף עלי, בין שבילי אדמת אבות
אם דבריו יהיו שיחי, אם אלף בנתיבות

אני הולך מסע אחר מסע בהעלות ענן קדשו
עתים ימים, עתים שנה, ובלבי המנגינה
מכרח הוא המסע, לחבר נפש אל מקום
רבות התחנות, מיוחדות הן לכל יום

ובהגיעי למחוז חפצי, לעת ירד ענן
את שאספתי אקדש, אקים את המשכן
ואם אשא תפלה, אולי אשמע קול דק ששר
כה היום, וכה אתמול
וכה יהיה מחר

וביום השביעי

יעקב נרי פריאל

וביום השביעי - שבת וינפש.
סליחה! דברי כפירה הם, הם מלהזכיר!
האמנם?!
עשה עצמו כלא יודע, לא מכיר?
אין זאת אלא שזכינו שנתקימה בנו נבואת
הסתר אסתר.
ביום ההוא, ביום השביעי.
וכשם שזכינו לראות בנבואתו של זה כה נזכה לראות בנחמתו של זה.

הו ידידי המאמין,
הפסק לעשות עצמך כמבין,
הלא אמר הוא
שלי הם,
שלי הם בני
ואם כה - שתק!
כה עלה במחשבה לפני!

יְלֵדָה אִשָּׁה

איתן קינד

לזכר נבו פישר הי"ד

אִשָּׁה יְלֵדָה יּוֹשֶׁבֶת בְּרֻקַּע נוֹפִי בְּרֵאשִׁית
אִשָּׁה יְלֵדָה יּוֹשֶׁבֶת אֶל מוֹל רִגְבֵי אֲדָמָה
וְעַלֵּיהֶם פָּרַחִים וְאַבְנִים וְשָׁמַיִם כְּחֻלִּים
מִדּוּעַ לָךְ בְּכִי אִשָּׁה יְלֵדָה

אִשָּׁה יְלֵדָה יּוֹשֶׁבֶת בְּתוֹךְ שֶׁקֶט שֶׁל טֶבַע
אִשָּׁה יְלֵדָה בִּישִׁיבָה מְזֻרְחִית
וְעַלֵּיהָ כֶּסוּי רֵאשׁ וְחֻצָּאִית
וּדְמָעוֹת
מִדּוּעַ לָךְ בְּכִי אִשָּׁה יְלֵדָה

יְלֵדָה אִשָּׁה יּוֹשֶׁבֶת אֶל מוֹל רִגְבֵי אֲדָמָה וְעַלֵּיהֶם וְעַלֵּיהָ יוֹם בְּהִיר
וּבְתוֹכֶם
שֵׁם
וּמְסַפֵּר אִישִׁי
וְתִכֵּן
וְאֵלֶם אִשָּׁה נוֹכַט
וְנִטַּע יְלֵדָה גּוֹזַע

יְלֵדָה וַיֵּלֶד יּוֹשְׁבִים
אָח וְאָחוֹת
אִשָּׁה וַיֵּלֶד יּוֹשְׁבִים
אָח וְאָחוֹת
מֵאן דְּהוּא לָךְ בְּכִי
אִשָּׁה יְלֵדָה

